

Geef kinderen zelfvertrouwen en keuzevrijheid en ze geven hun creativiteit terug

Kiezen voor lol goed voor de economie

Gert Dijs
Docent Creatief Denken

‘Dát kunnen kiezen wat het beste bij je past.’

‘Ik kan zeggen dat ik nu alleen maar dingen doe die ik hartstikke fijn vind. Ik voel daar overigens wel een zekere calvinistische gêne bij.’

Het huidige basisonderwijs geeft kinderen geen keuzevrijheid en dwingt ze alleen van hun cognitieve vaardigheden gebruik te maken, ook als ze die niet hebben. Zo onderdrukt het hun creativiteit. Geef kinderen wél wat te kiezen én zelfvertrouwen, zodat ze ook afwijkende keuzes durven te maken. Ze zullen dát kiezen wat het beste bij hun past. Per definitie een goede keuze. Een gesprek met twee aanhangers van creatief basisonderwijs.

‘Ja, het zal zelfs leiden tot een betere wereld. Geld verdienen wordt minder belangrijk. Als je kinderen in het basisonderwijs niet meer alleen afreken op hun cognitieve vaardigheden, maar hen de ruimte geeft hun andere capaciteiten te ontwikkelen, zullen het mensen worden die het veel meer om zingeving gaat. Die vooral dát willen doen waar ze goed in zijn en veel minder iets waarmee ze vooral veel geld kunnen verdienen.’

Lastig

Gert Dijs, docent Creatief Denken aan de HAN en lid van het Centrum voor Ontwikkeling van het Creatieve Denken, heeft het een aantal jaren geleden zelf aan den lijve ondervonden. Al de vijftig gepasseerd wilde hij niet langer

schooldirecteur blijven. Hij wilde iets doen dat beter aansloot bij zijn capaciteiten dan het managementwerk dat hij deed. ‘En dat is lastig. Je moet dan op zoek naar iets dat wél bij je past, zonder dat je precies weet wat je kwaliteiten zijn. Tegelijkertijd heb je te maken met jezelf en met een omgeving die zijn opgevoed met het idee dat zelf je brood kunnen verdienen het allerbelangrijkste is. Ik kan zeggen dat ik nu alleen maar dingen doe die ik hartstikke fijn vind. Ik voel daar overigens wel een zekere calvinistische gêne bij.’ Niet grootgebracht met de vrijheid zélf de kunnen kiezen was het voor Dijs op latere leeftijd verre van gemakkelijk ineens wel die vrijheid te nemen. Door nu jonge kinderen al vroeg te stimuleren zelf keuzes te maken, wil hij ze vertrouwd maken met het feit dat er veel mogelijk is. En dat je daaruit dát kunt kiezen wat het beste bij je past.

Blauwe boom

Het is nog vooral een ideaal dat Dijs nastreeft. Creatief basisonderwijs wordt nog maar weinig gegeven. Ongeveer zeventig procent van de basisscholen heeft het onderwijs nog ‘klassiek klassikaal’ ingericht. Voor grote groepen van leerlingen komt op een vast moment een vast onderwerp aan bod. ‘Breuken bijvoorbeeld. Die moeten ook nog eens volgens een bepaalde methode worden gemaakt. Maar je zou kinderen ook de ruimte kunnen geven zélf te kiezen of ze met breuken aan de slag gaan, en zo ja, op welke manier.’ Zelf keuzes kunnen maken vraagt wel wat. Het vraagt een diepgaand zelfvertrouwen. Martine Endeman, tweedejaars Pedagogiek en een student-assistent van Dijs: ‘In deze samenleving zijn we er goed in afwijkende ideeën af te vallen. Ik zie het aan mijn zusje van vijf. Als ik haar wat vroeg toen ze nog niet op school zat, gaf ze me zelf spontaan antwoord. Nu vraagt ze m’n moeder naar de antwoorden. Ze is zich plots zeer bewust geworden dat er goede en foute antwoorden zijn.’ ‘Bekend is het voorbeeld van het jongetje dat een blauwe boom tekende’, vult Dijs aan. ‘Toen ze dat

zag, zei zijn juf: ‘Een boom is groen.’ Als je ‘m een jaar later vroeg een boom te tekenen, tekende hij een groene. Een boom moest toch immers groen zijn. Het creatieve proces in hem was tot stilstand gebracht.’

Honderd talen

Dat zelfvertrouwen kweken om keuzes te maken gaat in drie stappen, citeert Dijs uit het werk van de Utrechtse hoogleraar Stevens. Ervan uitgaande dat elk kind een relatie met anderen kan onderhouden, competent is en autonoom, kun je kinderen een proces laten doormaken. Daarin leren ze eerst met de hulp van anderen iets te doen, om aan het eind te concluderen: ‘Ik kan iets samen met een ander.’ Vervolgens krijgen ze meer handelingsruimte en komen zo tot de slotsom ‘Ik kan het’ en daarna tot ‘Ik kan het zélf’. In die drie stappen maak je goed gebruik van de kwaliteiten van een kind. En die kwaliteiten zijn er. Elk kind, verwoordt Martine Endeman het, beheerst wel honderd talen, maar hij mag nu alleen maar de taal van de cognitieve vaardigheid spreken. ‘Wij doen in deze samenleving een extreem beroep op die vaardigheden, op de linkerhersenhelft. Dáárin moeten kinderen zich uiten, terwijl sommigen veel beter zijn in handvaardigheid, anderen zich liever in beelden uitdrukken of in muziek. Mijn broer is dyslectisch en raakte in het gewone onderwijs zijn zelfvertrouwen volledig kwijt, hij raakte afgestompt. In het speciaal onderwijs werd duidelijk hoe handvaardig hij was. Een tekst lezen kost ‘m veel moeite, maar je hoeft ‘m maar één keer iets voor te doen en hij beheerst het.’

Niet relevant

De vraag of de samenleving wel op bijvoorbeeld handvaardige of muzikale mensen zit te wachten is dan eigenlijk niet relevant. Want het gaat er vooral om wat je zélf wilt, waar je zelf lol in hebt. En dat zijn per definitie die dingen waar je goed in bent, die je kunt doen in jouw ‘taal’,

gebruikmakend van die linker- én die rechterhersenhelft, maken Dijs en Endeman duidelijk. Dán benut je de creatieve kwaliteiten die ieder mens in zich heeft en zorg je voor de creatieve mensen waar de economie het van moet hebben. Zónder dat economische motieven als veel geld verdienen het uitgangspunt zijn. ‘Creatieve mensen gaat het veel meer om zingeving. Als je dat zelfvertrouwen hebt en creatieve, van het gebaande pad afwijkende keuzes weet te maken, kom je vanzelf op je plek.’ Mensen die ook echt wel een concurrentiestrijd aankunnen. ‘Het kan best zijn dat ze keihard vechten voor hun bedrijf, maar dan niet zozeer voor de poen of de macht, maar omdat ze daarin hun zingeving vinden. Net als nu al menige succesvolle ondernemer, die vooral een perfect product wil leveren niet zozeer uit is op het managen van een groot bedrijf.’ ‘Geef je kinderen creatief basisonderwijs dan leren ze gemakkelijk te schakelen en houden ze dat vermogen steeds te kiezen wat bij hen past ook als volwassene vast.’ Maar ook op latere leeftijd valt er nog wel wat te sleutelen, wijst Gert Dijs op zichzelf. ‘Je kunt jezelf een houding eigen maken, een bepaald patroon van denken waarin je zoekt naar manieren om het anders doen. Zo heb ik me eigen gemaakt elke dag iets te doen dat afwijkt van wat ik normaal doe.’

Héél langzaam

Basisonderwijs dat kinderen meer ruimte geeft zelf hun eigen creatieve keuzes te maken, gebruikmakend van veel meer dan alleen hun cognitieve capaciteiten, het is nog goeddeels toekomstmuziek. ‘En echte onderwijsvernieuwingen gaan héél langzaam. Dat heeft met ouders te maken, maar meer nog met docenten die het eng vinden van die drie competenties die Stevens noemt vrijelijk gebruik te laten maken. Moet ie toch niet breuken leren, kan dat kind wel de juiste keuze maken? Het zal nog wel even duren voordat het onderwijs kinderen die ruimte durft te geven.’

Aanhangers

Gert Dijs is docent aan de opleidingen Pedagogiek Opleidingskunde van de HAN. Zijn aandachtsgebieden zijn loopbaanbegeleiding, onderwijs en creatief denken. Hij verzorgt de keuzevakken Creatief Denken en Creatief Denken voor Kinderen. Ook wil hij over creativiteit in het onderwijs een groot project opzetten en een studiedag organiseren in samenwerking met het Centrum voor Ontwikkeling van het Creatieve Denken (COCD), waarvan hij lid is. Vanuit het COCD heeft hij in juni de werkconferentie Creativiteit en Onderwijs georganiseerd. Een van de deelnemers was HAN-studente Martine Endeman, tweedejaars Pedagogiek. Zij wil later met creatief onderwijs voor moeilijk opvoedbare kinderen aan de slag gaan.

